

Тема уроку: Роман «Марія» Уласа Самчука – перший в українській літературі художній твір про насильницьку колективізацію, голодомор 1932 - 1933 років.
Побудова роману. Образ Марії.

Мета уроку: познайомити учнів з вершинним твором Уласа Самчука «Марія», з'ясувати історію написання роману, розкрити трагедію одного села, однієї родини у часи страшного голодомору, коротко простежити основні сюжетні лінії, проблематику твору, розглянути образ Марії як символічний персоніфікований образ України; розвивати творчі здібності учнів, формувати вміння висловлювати та аргументувати свою думку; виховувати співчуття і любов до рідного народу, ідеали добра й милосердя.

Тип уроку : урок засвоєння нових знань

Методи та прийоми: лекція, бесіда, спостереження за мовою, метод дослідження

Обладнання та ТЗН: комп'ютер та інтерактивна дошка

Засоби навчання: підручник Г. Семенюк, М. Ткачук, О. Ковальчук «Українська література»), укр. літ. (хрестоматія)

Міжпредметні зв'язки: історія, географія, зарубіжна літ., етнографія.

Літературознавство: роман – хроніка, роман.

Епіграф уроку: Я не тому письменник українського народу, що вмю писати.

Я тому письменник, що відчуваю обов'язок перед народом.

Бог вложив у мої руки перо. Хай буде дозволено мені використати його
Для доброго, для потрібного.

Улас Самчук

Хід уроку

I. Організаційний момент.

1. Розмова викладача з черговим учнем.
2. Перевірка готовності групи до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів .

Фронтальне опитування

- ✓ Який край виплекав Уласа Самчука?
- ✓ Як ви оцінюєте той факт, що Улас Самчук покинув свою Батьківщину?
- ✓ Чому він це зробив, і як зробили б ви?
- ✓ Чому, на вашу думку, всі твори письменника написано про Україну, а він більше до неї не повертається?

III . Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Тема голодомору є актуальною і болючою й досі, адже 2008 рік оголошено роком голодомору.

Чимало письменників звертались до теми голодомору, адже пережите народом відгукувалося в їхніх душах гірким болем. Тему голодомору порушували: Юрій Клен(поема «Прокляті роки», «Україна», «Попіл імперії»), Євген Гуцало («Голодомор»), Микола Руденко («Хрест»).

Але всі ці твори були написані значно пізніше роману Уласа Самчука «Марія», який він створив у 1932-1933рр.

Тому нам необхідно розглянути сюжет роману, проїнятися трагедією однієї селянської родини як трагедією всієї держави, охарактеризувати образ Марії, на прикладі її життя вчитися просити прощення і прощати інших.

I V. Вивчення нового матеріалу.

Бесіда з учнями

Перегорнемо останні сторінки роману У. Самчука «Марія».

- Про які події в житті України цей твір?

Роман «Марія»Уласа самчука – твір не тільки яскравого змісту, це роман-самородок, епічне полотно, неповторне на мовному й стилістичному рівні. Ось як С. Пінчук окреслює суть і вагу цього твору: «Що це? Метод? Напрямок? Так чи інакше, - цілком окреслена

естетична система, утвердження торжества життя в його найрізноманітніших проявах, навіть тоді, коли воно конвульсивно вибивається з небуття чи зависає над прірвою... Роман – спалах «Марія» - найбільший сенсаційний з усіх творів У. Самчука».

Це справді роман – спалах, роман – біль, роман – заклик.
Сформулюємо тему цього твору .

Картка-інформатор

Основна тема твору – примусова колективізація, так зване розкуркулення справжніх господарів землі, трудівників – хліборобів, про страшний голод 1932 – 1933р., штучно створений в Україні.

Історична довідка (використовується інтерактивна дошка або комп'ютер)

Катастрофічна кількість загиблих – це лише один показник. Другий, можливо, значно жахливіший – це психологічні зміни, які відбулися в свідомості людей, бо ж геноцидові були піддані всі – і ті, що залишилися живими. Зранену психіку живі передавали своїм нащадкам навіть тоді, коли їм цього не хотілося.

У 1933 році Улас Самчук написав роман «Марія». Сильнішого твору про голодомор в Україні в 1932-1933 рр. нема й досі. Автор не був очевидцем страшних подій, але пам'ятав голод у двадцятих, коли з радянської території тікали нещасні люди і просили хоч шматочок хліба. Мав нагоду Самчук спілкуватися й з тими, кому пощастило вислизнути на волю в 1933-му. Письменник зіставляв різні, одна жахливіша від іншої розповіді, осмислював події масштабно: голод нищив націю не тільки в Україні, а практично у всіх регіонах, де жили етнічні українці. Таким чином, штучний голод планувався сталінською клікою як геноцид, як замах на українську націю

Саме ці події лягли в основу написання роману – хроніки.

Бесіда з учнями.

- Що ж називають романом ?

Учень: Роман – це складний за побудовою і великий за розміром епічний твір, у якому широко охоплені життєві події певної епохи, значна частина яких змальована у розвитку і багатогранно. У романах переважно буває кілька головних сюжетних ліній, які перехрещуються й переплітаються між собою.

- За жанром «Марія» Уласа Самчука - роман. Чи є в цьому творі ознаки роману?
- Чому роман «Марія» називають *романом – хронікою*?

Картка – інформатор

Роман – хроніка – це роман , у якому всі події, які розгортаються на сторінках твору, написані у хронологічному порядку.

Слово вчителя

Невеликий обсяг твору це майстерність письменника, чіткості і лаконічності думки.

Герої твору – реальні люди, з якими був знайомий Улас Самчук. Прототипом головної героїні Марії - стала дерманська красуня Мотря, весела, привітна, працелюбна сирота; прототипом Гната - рідний дядько письменника. Мартин Заруба також мав життєвого відповідника. І вперше у нашій літературі Мартин Заруба показаний не глитаєм і визискувачем, а розсудливою і щедрою людиною. А от картини більшовицького голодування – це вже з розповідей утікачів із «Соціалістичного раю».

Історія видання

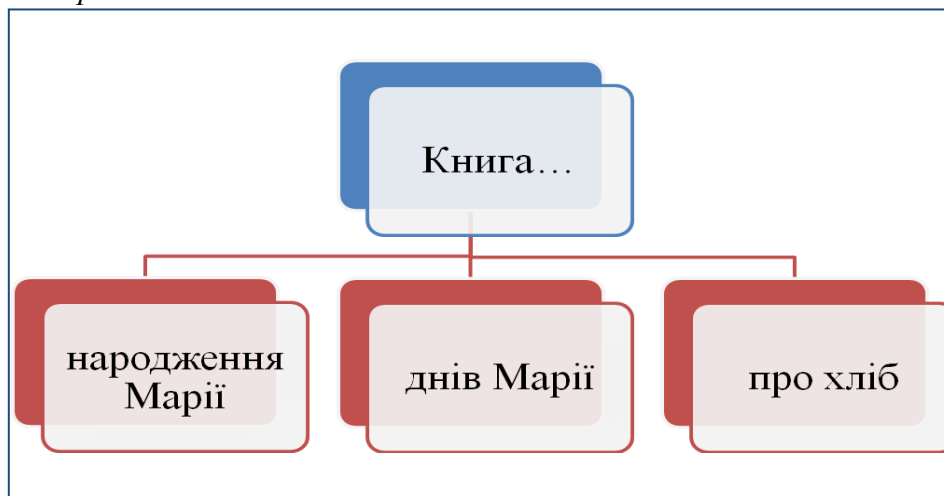
Твір видавався тричі: уперше – у Львові в 1934р., потім у 1941, 1991рр.

- Як ви вважаєте, чому роман вперше був виданий у Львові?

(На Східній Україні цей твір видати було неможливо, бо сама тема надовго була закрита для народу, 1991 – рік проголошення Незалежності України, коли всі табу були зняті.)

- Як побудований роман?

(Твір складається з трьох частин: «Книга народження Марії», «Книга днів Марії», «Книга про хліб»)

- Кожна частина розпочинається словами «книга». Що це вам нагадує?
(Це слово пов'язує роман з біблійним оповіданням)
- Так, у цьому є біблійний підтекст. А ,як ви вважаєте, звідки це ім'я Марія? Чи випадково обрав автор саме його)
(Автор вибрав це ім'я не випадково, адже так називалась Марія мати Ісуса Христа)

Етнографічна довідка

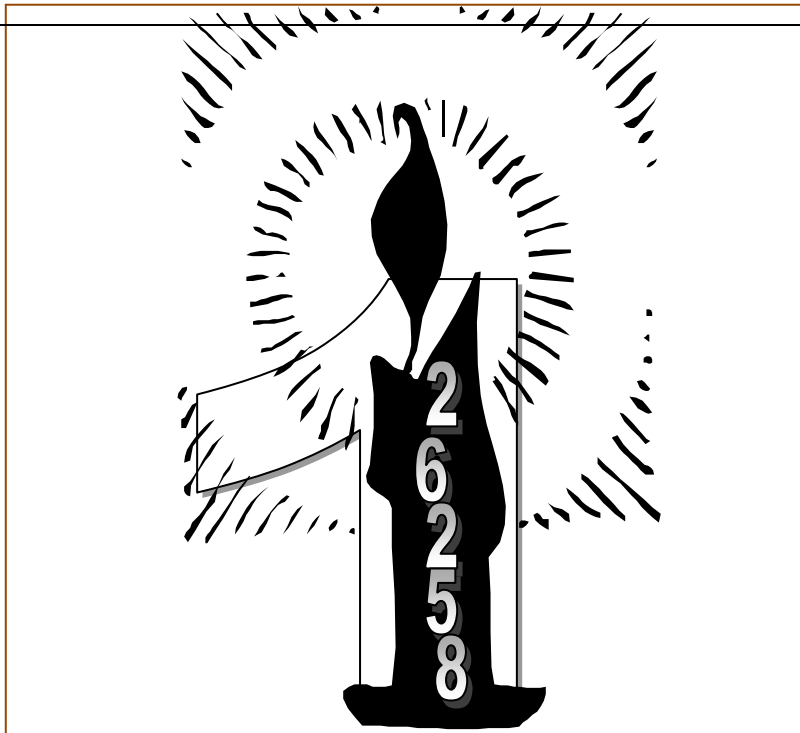
Марія (перекладається як «противитися», або «гірка») - ім'я, яке з прийняттям християнства стало традиційним в українській культурі. У вузькому значенні ім'я *Марія* виступає як особистий символ для кожної людини, а в широкому – як «символ покрови для цілого народу». В українській літературі не раз образ матері пов'язувався з іменем Марія. Ім'я Марія вносило у твір щось святе, величне.

- Згадайте, у яких вивчених вами творах вживається це ім'я?
(М. Хвильового, В. Стефаника, В. Сосюри, Є Маланюка.)

Робота над текстом твору

На дошці таблиця (свічка , в якій зображено роки життя Марії 26258) .

- Чому саме так зображено життя героїні?
(Одне життя – як один день, хоч прожила Марія 26258 днів. Все йде по колу. Марія повторює життя Матері. Донька повторить її життя. Найстрашніший день у житті - день смерті).

Отже, кожний по – своєму бачить це коло. А разом з ним життя Марії. Героїня втрачає своїх дітей, а потім згасає сама.

- Як ви вважаєте, чому згасає, а не помирає?

(Смерть від голоду не приходить миттєво. Життя людини згасає як свічка, яка догоряє.)

(Учитель запалює свічку.) Кажуть, коли народжується дитина, десь на небесах загоряється свічка(зірка), яка гасне, коли закінчується буття цієї людини.

Проблемне запитання.

- Як ви вважаєте, чому ця свічечка біла? Але з часом вона пожовкне, почорніє.

(Душа Марії була чистою і світлою, ті страждання, які випали на долю цієї жінки, очистили її, вона спокутувала усі гріхи своїм подальшим життям, своєю мученицькою смертю.)

- Чи всі згодні з думкою, що Марія була чистою? Можливо, хтось хоче заперечити.
(Марія – грішниця. Вона ганебно поводитися з Гнатом, будучи одруженою вела розпутне життя, а Гнат терпів, бо любив її.)
- У нас є дві протилежні думки, але, щоб довести істину ми мусимо пройти сторінками життя Марії.
- Життя Марії, за підрахунками, 71 рік 11 місяців. Чи була Марія щасливою всі ці роки?
(Ні. Тому що її життя можна розділити на чорно – білі смуги і якщо порахувати ці смуги, то чорні переважають.)
- Пригадайте й розкажіть, коли ми вперше зустрічаємо слово «ГОЛОД», який є провісником страшного лиха.

(Перші згадки про голод на похороні батьків. Сирітське дитинство теж було голодним. Їла шматок чорного хліба. Життя з Корнієм починала теж напівголодно. Від голоду гине її син Демко)

Люди кажуть: «Не дай Бог, щоб десь загинув від голоду. Краще хай від кульки, ніж від голоду...». Найстрашніша смерть від голоду. Не дай Бог навіть ворогу вмирати такою смертю.

Слово вчителя.

Не знала Марія, що така жахлива смерть чекала на неї, на всю її сім'ю, на цілу Україну.

Тому твір присвячено «матерям, що загинули голодною смертю» матерям, що зникають з лиця землі, добрим жінкам, які родилися і внесли в життя щастя, радість, несли працю і несли сміх молодий.

- Чи можна назвати Марію пересічною українською жінкою?. (І так, і ні. Далеко не кожна жінка зважилася б так гостро виступити проти народної моралі і так боротися за свою любов, як це робила Марія)

Сторінками роману (робота з текстом)

- Як ви вважаєте, чи була б Марія щаслива якби одразу вийшла заміж за Корнія (Мабуть, ні. Навряд чи терпіла б вона, якби сама почувалася невинною, зрадницею перед милим)

- Коли Марія стала жити з Корнієм, то через деякий час він змінився, став терплячішим, добрішим. Що чи хто змінили його?

(Змінила Корнія Марія і праця до землі. Він узяв шлюб з Марією. «...Марія впертою працею до землі, самовідреченням добилася нарешті правди бути законною власністю чоловіка», терпінням, любов'ю і покорою взяла Марія Корнія.

- Чи була Марія в цей період щасливою? Чому?

(Так була щаслива, бо була поряд з коханим, Бог подарував їм дитину, господарство розросталось, вони стали добрими господарями і село це визнало).

Знайдіть і зачитайте в тексті образ Марії в цей період, як вона себе поводи́ла.

(«Марія бігає, руки мліють від втоми, але лагідна усмішка не сходить з її уст»).

- І знову випробовування для Марії. Яка страшна подія відбулася на Великдень?

- **Чому Марія не звинуватила у підпалі Гната, хоч у душі відчувала його вину?**

(Марія відчувала й завжди знала, що скривдила Гната, тому підпал її садиби був актом справедливості.)

- **Чому Марія не взяла гроші від Гната?**

(Марія була гордою, вона не хотіла залежати від Гната, гроші могли б бути платою за мовчання, щоб вона не звинуватила його у підпалі свого будинку.

- **Чому Марія не хоче більше бачити Гната?**

(Мабуть тому, що він постійно нагадує про втрачених дітей, нелегкі роки спільного життя, яке вона хоче забути, тому що у неї зараз цілком інше життя, і вона теж цілком інша)

- **Зачитайте слова Гната до Марії.**(«Добре, Маріє...там ми вже більше не будемо бачитися. Я піду собі, а ти підеш також. Підемо різними далекими шляхами і чи зійдемося ще коли! Хто знає.. життя буде тяжке, дуже й дуже тяжке.»)

- **Чи побачилися ще Гнат з Марією? Знайдіть у творі опис Марії, коли Гнат побачив її востаннє за кілька днів до смерті (порівняти з образом, іконою)**

- **Чому Гнат цілує руку Марії?**

(Він возвеличує і славить її «Цілую руку матері! Цілую святість велику. Цілую працю! Маріє! »)

- **Гнат висповідався у Марії за свій гріх і просив прощення. Чи могла Марія не простити?**

(Ні. Марія вміла прощати, бо саме цього навчив її Гнат)

Під музику « Ave Maria» (Учень зачитує уривок (останні дні життя Марії)

IV. Висновок.

Повернемося до рядків, якими розпочинався урок.

Ось уже кінчається дорога.

З кожним днем життя все тонша нить.

Легкого життя ми просимо у Бога,

Легкої смерті потрібно просить.

- Як ви розумієте ці слова?

Сумний кінець. Страшна доля Марії. Страшна доля України. Майже в останні хвилини життя Корній промовляє: «**Може, виживе, може, ще буде, не зникне наш рід...**».

- Чому він так сказав, адже всі діти померли? (Вірив в Україну)

V. Закріплення вивченого.

Опрацювання учнями тестових завдань.

VI. Оцінювання знань учнів.

VII. Домашнє завдання. Написати твір – роздум на тему: «Образ матері Марії у художній літературі».